

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 177 4° copy 1

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 177 4° copy 1

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 177 4° copy 1

Early European Books, Copyright © 2009 ProQuest LLC.
Images reproduced by courtesy of the Royal Library, Copenhagen.
LN 177 4° copy 1

Erasmus Lamer

De creatione rerū.

I Har begyndhet en lidhen bogh. Advilcken
ther tractherer och vndervis m̃z stor løst hwar
ledz gud fader aff førstha begyndelsa haffuer al
ting skapt. Och hwarledz dieffuelen hā beswegh
wora førstha forelderna Adam och Eua. Ad
en subtilig forklaring: hwarledz forbenessindha
Adam och Eua the bleffua ṽdresseda aff paradis
strag effther syndh̃. Och hwarad plaghet th̃m si
dhen ossuer gic for syndzens skyld.

Fransij Luduicij 1514

LN 177

ex 1 M

Dh3 sculla alla mannisc̃a faa at wiðha
hwi gud hā s̃chaptha aff ewigha tidha
Enathwrligha ting ath bliffua
En sag war thetta som ieg forstaar
och scriffthū sigher och saffn aff gaar
syna gaffuer wiðha han thm̃ giffua

Idan s̃chaptha forst himelan m3 eth ord
planether: och soel: och angla: och iord
gaff thm̃ nathwrligha gaffua
Planether reghera forst himelens lob
til thm̃ satther gud al mannisc̃ens hob
the sculla thm̃ styra och haffua

Solan er klaer och mōgh3 warm
hwn leener siwgd̃om: Driffuer bort stoer harm
th3 er hennes synderligha gaffua
Idwn locker vp yrther: och iordzens grōdha
hwn s̃crider paa himelen vthū mōdha
baadha nath och alla daffua

Maanan han s̃kijn om nattha tūd
at alla sculla see baadha hist och hūd
om natthen som plagha at fara
offuer waud: paa land: som sancka theres fōdha
at thm̃ scal inth3 hinder mōdha
the sculla sig tagha til wara

Maanen Driffuer dugghen for soolan need
A h

aff sekyan til iordhū hwn glades ther wedh
hwn kölues aff soelsens bryndha
The skadeligha yrther i marken staa
nar maanen han skener the snart forgaa
och wordha saa ganscka tyndha

Jordhū scal fødha baadha folk och fra
mz frucht: mz yrther och fawra tra
gud hassuet begaffuet swo hanna
At alla creaturer paa iordhū gaa
baadha wildha och tåma: stora och sinna
fran andhz kan man them kanna

Yrthar hassuet gud giffuet möghū krafft
ther mz bekandes hanss guddoms macht
samaledes och dyrabara steena
Thū gud som nu i himelen boer
han hassuet och skapt. ix. angla koer
ther lossues han fora alleena

Mod hānū swingha the lossens sang
tidhū er thm rat aldrig lang
manniskan sculla the och gōma
For waadha: som dieffaelen kasther vpaa
mellom off och thm the ydelighū staa
the ladha thm thē til sōma

Isa. vi.

The gōma och baadha lifff och sial
tian thm hwar dag tha gōr thu wal

9
mz alnessa och thina hōna
lloes tig staa the vti thin dōd
fealsa tig fran sieffaelan och halssuedes nōd
the kwndha tig tha wal lōna

aa
t
Nullus autem homo presumat inuestigare.
Cur deus hominem quem sciebat esse casurum :
voluit creare. Cur etiam ipsos āgelos creare vo-
luit: quorum casum certissime sciebat. Et quare
cor pharaonis voluit indurare: cor autem mari-
e magdalene ad penitentiam mollificare. Qua-
re petro se ter neganti contritionem inmisit: iu-
dam autem in peccato desperare dimisit. Quare
vni latroni gratiam conuersionis inspirauit: et so-
cio suo gratiam dare non curauit. Quare vnum
peccatorem trahat: et alium non trahat. Nullus
quantumcumq; prudens inuestigare presumat.
Nec enim dei opera et hys similia: humanis in-
genijs sunt inscrutibilia. Huiusmodi questiones
paulus breuiter soluere videtur dicens. Quem e-
nim vlt indurat deus: et cui vult miseretur.

aa
H. M.
paa
For gud scaptha encthn himel eller iord
tha scaptha han angelan mz eth ord
luciferum mz andra flera
han gaff hānū fawerhed for thm ālla
gudz handhewatck matha the hānū wal kalla
A iij

wijsdom fick han och mera

End noghū anghal i angla koer
thz giorða gud som i hūmerigha boer
slig ara fick han at nydha
Dog han war wijs och ðevlig scapt
han sctigtha ey han sculda bliffua fortapt
mod gud han torða brydha

En tancka fick han hwu war ey god
at han wildha göra gud i mod
swo saghda han til sig eena
I østher wil ieg sattha myn stool
ðegligheta er ieg end noghū sool
gud wistha huad han mwana myena

Man lignedha sig gud som hānū hadha scapt
i sama stwud bleff hā fortapt
scaat ned aff hūmerigha
Oz māgha scock angla mz hānū wildha wara
i halffuedes ild: nw brandha the thara
forscaptha i ðieffla ligha

Isaie.
viii.

Sōma i wadharet: sōma fuldha i wand
sōma i iordhen: och sōma paa land
folk göra the nw stoer scadha
For syndhū slogha the alla manniska i hial
thz kwidha wal fylgha rat och scial
wildha gud thm raadha ladha

The mwgha togh inghū sckadha gōra
ey noghū tīd wed manniscan rōra
togh the ara ondha ock leedha
Thū godha anghel staar ther i mod
the mwgha ey rōra huarkeu hand eller fod
swo spagher han theres wredha

Thē lucifer war aff himelan sckaath
for han wildha gōra gud spee ock spaath
ock wildha wara herrēs ligha Apoc. vii.
Gud scaptha stray halffuedha: ock adam mīz
ock swo paradīs thū lōstugha stad
som lignas wed hīmarigha

Il ebron tog gud en klamp aff iord
ock sckaptha aff adam mīz syna ord
bewistha syn guddoms ara
Sidhū gaff han hānū līffens andh
togh han war sckapt aff iord ock sandh
eth manniscā sculdha han wara

Gud leddha hānū indh vti paradīs
thē giordha han adam mōghz wīs
offuce alla som han wildha sckaba
Waff hānū syna fam vtwarthes siud
at bliffua vdgōdelig ladha han paa wind
thz kwindha han snarlighū taba

Fornwīstīg war adam aff guddoms macke

han wistha alla yrthers dygd och karacht
thē til alla dytabares steena
Alla creaturer som gud skob thara
kalledha adam theres herra at wara
the stodha for hānū alt eena

Idan giordha thiss alla nyttha och gaffu
och gaffihū alla theres nassu
som the kalles nu at hedha
Fugla i lūsthiū och fiske i flodha
the tuckhalighū alla for adam stodha
slig ara wiloha gud hānū wedha

Sarer bort sagdha adam och faar ether fōdha
henna sculla i sancta forwethū mōdha
i sculla hwar andhra kanna
I sculla wordha flera end i nu ara
al wardzens hedher thū sculla i bara
thz sigher ieg ether for sanna

The bōghedha thiss ned for adams knaa
baadha fugla och fiske: och dywr och tra
the foora swo borth til ligha
Theres fōdha at hantha paa marck och land
somma foora i thz kaaldha wand
fran adam mwna the tha wigha

En sōffu kastha gud paa adams krop
skaptha aff haussreffbeen for han stod op

en qwindha vtaffhaussidha
En ionfrew bleff eua i paradys
tog war hwn ey som adam wjs
thz sculla i alla widha

Gud sprordha adam: huad thz mwne wara
som han haffdha scapt: och tha stod thara
thz wiloha han affhānū widha
Adam han boyedha syt hoffuet och knaa
han sagdha: thz er thz fagherstha faa
at leffua vti thessa tidha

Thz er myt kōd: baadha blod och beeu
myn hōstew kaldes hwn forwthū meen
baadha willa wij samen bliffua
Thūa qwidha thu scaptha: och mig staar nae
o herra huar ieg hassuet heuna kar
madhū wij mrogha samen liffua

The wara tha nōgna baadha hwn och han
adam war scapt en mōghz stoer man
gud mwne thz swo behagha
Udōdeligha scaptes the baadha atwara
thz haffdha hwer andra och mōghz kara
the sculdha leffua mangha dagha

Gud tog strax adam och euam om hand
och bandt thm samen mz aßthascaps band
han haffdha thm gantzā kara

Man leddha thm̄ h̄st han leddha thm̄ h̄d
offuēt paradys i then sama t̄gd
theedha thm̄ paradises ara

Eva huad hedher: huad ara: huad s̄gd
gud gaff them baadha i paradys fr̄gd
thm̄ kwindha the lidh̄z s̄k̄gdha
Uardzens modgang sculdha the ey haffua
ey helder och taala s̄gdzens plaffua
ey syrḡha for theres s̄gdha

Uallōst och gladha haffdha gud thm̄ giord
swo klaer war paradises iord   Zabbī zachā.
som noghē cristāl kan wara   in glo gen. ij.
The yrther ther stodha haffdha krafftig lw̄cht
aldrig saa nogher swo lōstalg fr̄w̄cht
som traena the mw̄na bara

Som klarestha s̄lff paa iordhen war
wara bullind aff traena som fr̄w̄cht̄h̄n bar
the grena wara s̄k̄igna met alla
Som sculdha bara blomsther i theres t̄gd
och iordzmaanen h̄w̄n war ganscka w̄jd
huar s̄gd lw̄cht mw̄na ther falla

Lōffuena wara som eth s̄kinendha gw̄ld
aff lōstuḡha fogla war paradys f̄w̄ld
the s̄w̄nḡha th̄ alla til ligha
zacharias s̄gher: iordmaanz war swo stort

som gud hā haſſdha for adā gior
som fira konningha righa

Nota.

Adam war nōghen oſſ eua mȝ
ther the wara i thū lōſtaligha ſtadh
oſſ blwades thȝ ey mȝ alla
Gud ſagdha til thū mȝ tuſt oſſ ara
hæ ſculla i baadha ſamen wara
wachther ether ati ey falla

Gud ſagdha til adam mȝ ſyna ord
betandē huad ieg haſſuer mȝ tig gior
om thu kant thetta ſcēgōdha
Adam bliſſ ſtadig i thū troo
tha ſcalt thu hæ ewindelighū boo
forwthū ald wardzens mōdha

Gud leddha hānū til thȝ wīſdoms traa
mod thȝ bōvedha adam ſyna knaa
oſſ ſpwrōdha huad thȝ mōna wara
Thȝ er thȝ traa ſwaredha gud igeen
ſom thu ſcalt fly forwthū meen
wilt thu nydha hedher oſſ ara

Thū frucht ſom paa thū abildha ſtaar
om hwn vti thit legoma gaar
fuld dȝra ſcalt thu thȝ kōba
Tha ſcalt thu dōō oſſ flera mȝ
oſſ ryma thenna lōſtaligha ſtad

affparadys scalt thu loba

The abla ara gauscka fawra at see
hwo thm wil sinagha: fangher ewight wee
thz wil ieg ether raadha
Somer wal ethert swin: forwarer ethes hander
thn sgdma lader ey gaa gemen ethes tander
forwarer ether har fora baadha

Strag bleff gud bortha the wistha ey hwaar
the stodha baadha eena som skressuit staar
wistha ey huad the sculdha gora
Dieffuelen kom gangendes i oerma ligha
mz swodant skial han wildha thm swigha
syn konst lod han them hgora

Nota. Inter omnes bestias quas creauit deus
Quoddam genus serpentum formauit: quod e-
recte gradiebatur: et caput uirgineum habebat.
In unum illorum deceptor: mille artifex intra-
bat: et per os eius loquens: uerba deceptoris mu-
lieri enarrabat. Hoc dicitur in Speculo huma-
ne saluationis: in principio.

Til qwindhn gick han mz falscka list
hwoad sagdha gud ether: sig mig thz wist
hwn kwindha ey staa for ordha
Wwn sagdha: adha wñ aff löffens traa
mod hwilcket adam boyedha syna knaa

tha sculdha wij dōdhaligha wordha

Ney sagdha dieffuelan thz kan ey wara
til ewig tijd bliffua i wal hara
the ord thz war hanff gaman
I sculla och aldrig bliffua dōdha
mz syna ord wildha han ether hōdha
i fred bliffua i har saman

Som andra gwder bliffua i tha wisa
och sculla har wara mz roo och lisa
eua: wilt thu mig lydha
Jeg wil tig kandha godha raad
myna ord holt ey for spot eller haad
offuer gud scalt thu wal bydha

Aff dieffuelan lockedes hwn til at adha
al manniscens kōn maa ther wed gradha
for dōdhen wij sculla lidha
Nod dieffnelan racktha hwn wd syn hand
bleff sweghen aff thū ondha mand
aff abled wildha hwn bidha

Dieffuelan brōd ableth aff then qwist
och fick thz qwindhen mz mōghel list
Awi huar thz war ildha
Thz stycka hwn beed thz ood hwn op
fuld dyra kōptha hwn thz paa syn krop
wor gladha mwna hwn swo spildha

B i

Notandum. q̄ tentator non dixit. Eritis si-
cut deus: sed sicut dñ. At si nec gula nec auari-
cia: nec superbia deiceret eos: saltem in errorem
incredulitatis: vt plures esse deos crederent indu-
cere proposuit: vt et sic deicerentur.

Adam fick hwn thñ andhñ deel
som hwn beed aff och war ey heel
had hānū ligherwīs swo gōra
Adam bleff strag baadha bleeg och rōd
thz bidh thu beest thz wordher wor dōd
abled wildha han ey rōra

Thi adam tanc̄tha grandgiffualig paa
huad andha thz bid thz sculdha faa
stor ratzla bar hā thē forā Ab. isaac. gen
Dieffuelē sagdha: adā aſthw rad ij in glo.
alla ting are wnder thina fōdher trad
som the tilforen wora

Tag ablet aff q̄windhñ: och bid fuld sage
meer end thu hassuer tha faar thu magt
ieg myeen thu sculdha mig kannna
Som andra growder tha bliffua i wīsa
alla ting gud ſcaptha sculla ether prīſa
swo sagdha ieg fōr til hanna

Adam om thu gōr henna i mod
wed mand thu faar thz aldrig bod
thz scalt thu wiſſalighñ widha

See huar fassuer hwn for a tig staae
hwn staldhen aff thin amindelsa gaar
gud scaptha henna aff thin sidha

Adam saa mz nathwrlisht scial
hwn war fortapt thz wistha han wal
och alla qwindfolk mz hanna
Som gud wildha scaba effther adams tyd
offuer al wardhn baadha hist och hüd
adam kwnna thz wal kanna

Han yncfedha sig offuer thz creatwz
tog han war starckara end noghn mwz
mz henna wildha han iw falla
Hän beed paa abled giordha gud i mood
Dess war wü saa thz aldrig bood
swo ildha mwna han off halla

C Notanduz. Adam et eua in trib⁹ vicij⁹ pecca
uerūt. Primo in gula: qñ fructū comederūt. In
supbia qñ voluerūt siles esse deo. In auaricia qñ
cupide volebāt scire bonū et malū.

Han bant off til thn ewigha dōd
til wardzens krommer och sorg och nōd
och pyna foruthn andha
Gud war off förra blid och hwld
har taala wü hwngher: tōrst: fraast och kwld
slig nōd wil wardhn off sandha

B ü

Sidhū staar off fora stoer ynckalig nōd
 wū sculla alla thaala thū beescka dōd
 gud raadha huar tha wil gangha
 At faa thū gladha som ey forghaar
 som mōghz i sckriffthū sckreffuit staar
 thz wordher off gantza bangha

Nw mwgha i hōra huad plicht the fingham
 thū tūd the mod gudz bwdord gingha
 lodha thū aff dieffuelan swigha
 Blwsel war thū fōrtha plaffua i.
 som the sculdha baadha for syndhū haffua
 fran gud matha the sidhū wigha ii.

Nz koostalōff sckuldha the thū baadha iiij.
 blāth paradisa traax fuld raddha the saadha
 the wistha ey theres fōdha
 Tōst oā hūger giordha thū stoer meen iiij.
 gudz naadha kwina the ey faa igeen
 paradys mistha fōst syn grōdha.

Thū wīsdōm gud haffdha adam giffuet
 haffdha han beholdhz: oā haffdha bliffuet
 vsmitchz: aff syndzēns mōdha
 Tha wistha han meer aff guddoms kraffe
 end alla doctores som gud haffuer scafft
 gud wildha hānū thz fforōdha

Lengher at brughā thū dya gaffua v.

wildha gud sidhñ sielff thñ wissdom haffua
schifftha hānū framdeles alleena
Blant folk och diwr effther theres kōn
Delar gud thñ wissdom som ieg kan sctiōn
hoes ord och dyra steena

Adam faarstod sig inghalondha
ther effthē:meer end nogher bondha
wistha ey huad han sculdha gōra
The fawra traa som i paradys stodha vi.
at gissua theres grōdha the strag aff lodha vii.
ey fwgla kwndha adam hōra

Som fōrra siwngha til alla tidha
hoes hānū wildha the ey langher bidha
och hānū rath inthz sctiōdha
The fawra diwr som tāmā wara fōr vii.
lōba tha baadha synder:och othher:och nōr
ey wildha the adam mōdha

Fōr han haffdha ildha mod thñ giorð
the wildha ey langher hōra adams ord
the hānū alla forsmaadha
Diwr och fwgla som gud haffdha scapt
the wistha wal adam war fortapt
sorgffwoldha the alla saadha

Besyrgedha adams stōra fald
the wildha tog lydha thera skaberes kald
B iii

och göra huad han thm baadha
Zordzinaan som föra war klart och sinwcht
bleff wised haadha ighn naturlig lwcht ig.
al wardhn stod tha i waadha

Solan mistha strax thm tredia part
aff alt sith skien thz war fuld hart
thē adam ildha giordha
Wch bröd mod gud miz acht och raad
ther han thz abla tog och aad
och wildha tha wüfara wordha

Swodant gaff adam off til arff
han giordha off skadha och inghn tarff
i paradys war han eena
Wz qwindhn som off hadha giort thm skadha
the sadha ther baadha och ildha ladha
fuld saara mwna the thm weena

Swod kom sidhn gangandes war gätza wred
adam war schiwdt for han war leed
aff syndhn som han tha giordha
Adam huar asthr wsligha mand
ieg schaptha tig deglig aff iord och sand
han inthz swara tordha

Adam gack hüd ieg wil tig skodha
thm sinwgha faar thu rath aldriß bodha
tig wordher yw langs och warra

Adam han grad och ildha saa
wij ara nu nogna och baadha har staa
swo swater ieg tig myn harra

Haffuer thu klader tha för tig i
sagdha gud:ieg giordha tig ganska frä
mod blösel och wardzens wandha
Adam huar thu haffuer ildha giord
thu haffuer forgiffuz baadha himal och iord
mz thin forbannedha andha

Wij mig arma wsla mand
sagdha adam:ieg raad ey findha kand
för wij oss swigha lodha
Jeg kömer nu til myt rattha skial
wij haffua giort ildha thz wed ieg wal
wij fangha rath-aldrig bodha

Ynckar ethē offuer oss himal och iord
för wij haffua braat wor herres ord
wij wiltha hānū icka lydha
han skaptha mig fassuar och möghz wij
nu wil han sla oss mz sith rīs
hanss wansckab kwindha wij ey nydha

W soel:o maana:o stiarner klara
begrader thz wij sculla ildha fara
wij wara i hedher och ara
The gaffuer gud gaff oss mz syn makte

thm gaffia wj fuld lidhñ aßt
fuld yuckalighñ staa wj hara

Wig blwas at see thña nōgna qwindha
at sckwla off mꝝ kwindha wj ey fundha
thz er wor stora kara
Wwn tōr ey sla syna ōgna op
at sckodha oð see myn nōgna krop
dōdher wildha hwn halder wara

Til adam thaledha gud credia tȳd
ieg biwder ether baadha ath i gaa hȳd
oð sckāmer ether ey eth sȳcka
Wno sagdha ether thz i nōgna waara
wthñ abled thz i baadha baara
huar mwna ether thē om tȳcka

The roptha tha baadha mꝝ gradendha taar
o herra wj see wal huar thn staar
wildha thu off noghz naadha
Wj willa gaa fram wti thit nassn
off hober thu gōr off baadha gaffn
tog wj ara staddha wti waadha

Gud tog strax en kiortel aff sckind
oð kastha paa thñ nōgna qwind
hwn war tha sckiwldt mꝝ alla
Adam fick sama kladhabwn
ligherwȳs sckiwldhes han som hwn

meer wildha gud adam kalla

Jeg spør: tig adam: swara mig igeen
madhū thu wasth fasthera end noghū steen
aff wissdom som tig war giffueth
Hwi bleffat thu noghen och swo rad
och ev i noghū kladebona klad
huem haffdha tig swo fordriffat

Thz giordha thīa qwidha som mig staar nar
forti ieg haffdha henna gansika kar
toduth offuer qwindha kadha
Hwi fick mig abled i myn hand
strax bleff ieg bondhū mz syndzens band
hwi bad mig ther aff adha

O wi thz abla war fuld beest
o herra thu thz fuld wal weest
myna ogghena lodes vp tilligha
Jeg saa myn krop war ildha scapt
myn fattugha sial hwi war fortapt
thi mwana ieg fean tig wigha

Eua: sagdha gud: hwi giordha thu thz
komst adam och tig i dieffuelsens nad
mwana thz wara thina brødha
Hwo haffuer thz giort thz wil ieg widha
at thu sculdha først paa abled bidha
sig mig ieg wil thz skidha

Langt bortha stod orman och skuledha til
och tanchtha hwar qwindhū swara wil
om hwn wildha offuer hānū kara
Thz adam och eua haffdha giord
ther wildha ey dieffuelan haffua aff ord
vskyldug wildha han wara

Eua saa ormen han skuleda fast
och haffdha syna ogna til henna kast
hwn raddes for hanss koma
Thū gambla forradera han staar nw hist
som oss sweg baadha mʒ falsck och list
sagdha eua mʒ twcht och soma

Man fick mig abled i myn hand
och war swo smidug som en wand
han stod mig for ald fara
Thz skedha vti thū sama stund
ieg beed' ich stycka mʒ myn mʒund
ieg kwudha thz inthz spara

O herra thetta maat thu hōra
at ieg bad adam och swo gōra
huad skal ieg mera sya
Thz ieg tha sagdha wildha han ey skidha
fuld haardeligha mʒwna han mig tha hōdha
han bad mig standha och tya

Jeg haffuer nw sagt tig al myn grʒnd

Driff orman bort i sama stund
som off haffuer kōmz i waadha
Bør thz nro herra for thit wold
beseē thū freestelsa wū haffua told
forbarma tig offuer off baadha

Maledictiones serpentis. Sen ij.

Thu sieffuel sagdha gud i orma ligha
for alla mēniscā scalt thu wigha
forbandhz scalt thu och wordha
Thu haffdha mōghz ondt vti thina sindha
thū tjd thu komst til thūa qwindha
och henna swigha tordha

i.

Thit hoffuz scal bliffua sōnder kryst
thu scalt och kryba paa thit byst
iordhū scalt thu forthara
Tig scal ev sctiwa klader eller haar
alla sculla hada tig huar thu gaar
forsnaadt scalt thu och wara

ii.
iii.
v.

Tig scal och sia baadha lidhū och stoer
och hadha tig alla paa iordhū boer
thz giffuer ieg tig til kanna
En qwidha scal en tjd tig swo slaa
at al thin macht scal fran tig gaa
wachtha tig fuld wal for hanna

vi.
vij.

Huar hwn tig finder thu maath alt fly
huad halder thu asth paa marcē eller by

6
15 16

hwn wil tig ickē lidha
līduar hēnes nassu nassnes mīz stadīg troo
thē maath thu huercken bidha eller boo
thz warer til ewigha tidha

Som thu hassuer swighz thū fōrstha qwindha
thū andhū sēkal tig hiema findha
hwn scal gōra tig stoer wandha
Och scal tig swichtha manghafold
bethagha thūn machē och alt thit wold
thz spōrs offner alla landha

Adam gicē fram swo rad han stod
ieg bedher tig herra thu war mig god
giff mig ey thina vredha
Thz ieg hassuer giort giordha ieg aff nōd
thū tīd mig qwindhen abled bōd
wīj bleffua tha baadha ledha

Herra huad thu wilt aff off gōra
wīj staa har baadha och willa thz hōra
forsee off mīz thz bastha
Diss off nū plicht for wor vtucht
wīj odha aff thū forbaadēna frucht
wīj bōdha thz wīj kwindha lastha

Maledictiones Ade.

Ja ia sagdha gud thz sēkal wal sēkee
adam thu scalt nū aldrig lee
thz er thū fōrstha plassua

Thu lyddha thin høstew meer end mig
thin tjd hwi raaddha tig meen och swig
stoer fattigdom scalt thu haffua

ii.

Barfodt och noghñ scalt thu gaa
thin fōdha scalt thu mz ymag faa
thu scalt och syrga och gradha
Al wardhñ scal tig wara i mod
for qwindhen thu tig swigha lod
thina øghena scalt thu wadha

iii.

Tig scal wara mod baadha stock och steen
til thu forwandles til iord igeen
baadha wand och wader til ligha
The bōrn thu affler effther thina tjd
the sculla vpffyltha wardhñ wjd
the wordha och aldrig riga

Swo lēgha thu leffuer scal ragn ey kōma
iordhñ at gōra noghñ frōma
thz sēer for thina brōdha
Aff tōrst och hūger mz fraast och kwld
thin krop scal wordha alstinges fōld
swo lengha thu gaar til fōdha

iiii.

v.

Thu scalt ey adha affnoghz bord
adam for thu haffuer ildha giord
ey soffua paa thin sidha
Waa noghñ sang i thina daffua

vi.

vii.

— E i

hws eller hiem scalt thu ev haffua
thin tijd scalt thu swo slidha

Nz arbevgd: kwmmer: och hiarttha nōd
scalt thu forhwerffua thit dagligha brōd
och swo thina efftherkōma
Swo haffuer thu kommiz al wardhū i fald
thz skedha for en qwindes kald
ether baadha til lidhen frōma

Adam stadt bort thu weest thin dom
strax qwindhū til wor herra kom
hwn kwindha ey mōghz swara
Thu ast sagdha gud thū warstha ting
som nogher kan findha al wardhū om kring
ieg wil tig ickē spara

Imprecationes mulieris.
Ieg wil tig swodana gaffuer giffua
vnder mandzens macht tha scalt thu bliffua
offuer tig scal han wara herra
Al tijd scal han leggħa ther paa wind
at swicktha thit ondha haardha sind
eller i fara baadha werra

Thu scalt arbevgdha miz rocl och teen
eller han slaer sōnder baadha ryg och been
om thu wilt hānū ey lydha
Uarer miz fred thz staar ether wal
tha lessua i samen miz rath och scial

thz scal ether ey fortrydha

Thin scyld findes meer end adam brōd
thi scalt thu wordha bleg' ock rōd
nar thu thina bōrn scalt fōdha
Aff twang ock nōd som thu scalt lidha
for sandt thu scalt tha geldha widha
thu taaldt baadha wee ock mōdha

ij.

Aff sorg thina tander gaa tha til hoba
toduth ock wee mwina thu tha roba
thū tīd scal wordha tig bangha
Thu wildha tha halder wara dōd
end taala swodan bitther nōd
om daghena wordha noghz langha

ij.

Alla qwindffolē som bōrn sculla fōdha
the mwgha alt taala swodan mōdha
fuld saara the offuer tig kara
Haffdha thu ey syndhz miz thin vsildha
thū tīd thu abled adha wildha
nōd haffdha ey kōmz hara

Thu scalt vpffylde miz wee ock twang
ock tidhū scal wordha tig ganscka lang
swo scalt thu thz forstandha
At taala thū nōd som thu scalt haffua
for syndhū thu giordha: afflegoms plaffua
thz spōrs offuer alla landha

ij.

℥ ij

Jeg haffuer forbandh ether alla tree
Iwo ether kan aldrig lœcka sc̃ee
gaar h̃id ñw alla til ligha
Thu dieffuel gack bort aff paradys
thu swegst adam tog han war wijs
bort hadhen scalt thu wig̃ha

I orma ligha haffdha thu tig sc̃apt
wistha thu ey wal thu wasth fortapt
end solen wasth w̃ faddra
At thu haffdha bleffuit vti halssuedes glœdha
och taaled ther twang m̃z pyna och mœdha
thz haffdha wareth mœghz baddra

End thu sculla swigha thessa twendha folk
och kœma al wardhen vti k̃w̃mer och wolk
forbānedha wordha thina st̃w̃ndha
Lad mig tig aldrig mera see
far bort til halssuedes twang och wee
thi thu asth ond aff gr̃w̃ndha

Adam tanc̃tha paa hwad han wildha gœra
thz gud sagdha ormen k̃w̃nna han wal hœra
han radde for gudz wredha
Wisc̃w̃ndeligha herra tha giff mig dom
mig war i mod ieg for̃a tig kom
thu stander alt ñw til redha

At dœma mig for myn sc̃yld och b̃rœdha

ieg wed thw wilt mig saara hōdha
gōr thz m3 trocht och ara
Driff mig ey aff thenna stad
lad mig har bliffua och eua m3
har wildha wū gerna bliffua

At baddra thz wū haffua mod tig brot
thz tyktha mig wara nyttha och got
wildha thu tig ther til bōgha
līwma wū ey mera aff hūerigha faa
end thūa stad wū standha vpa
wū ladha off ther m3 nōgha

Adam och eua gaar baadha hūd
ether staar nw forā en ynkālig tūd
thz maa ey andh3 wara
Wuad i haffua brōt ethers gud i mod
thz faa i nappelighe nōgher tūd bod
paradīs sculla i ombara

Adam gack fram thu fwla mand
thū syndugha qwindha tag wed thin hand
gaar wd til wardzens mōdha
Wūmel och iord maa har forā gradha
alla the som scabes theres ōgna wadha
och solan maa ther forā blōdha

for gang som adam och eua the gaa
gud ladha thz forā theres synder staa

¶ ii

begyntha tha baadha at raaba
Alla diwr som ſcaptha waara
melliō adā oſ gud the witna baara
aff paradys ſtrag the lōba

Rab moy.
geñ iſ.

The ſogha til himelan oſ ſtāpedha paa iord
for adam han haſſdha ildha giorð
gud wiſtha huad the mwina myeena
Fogla flōgha hōgt oſ roptha ſwo faſt
for adam war aff paradys kaſt
flōgha thm̄ mod traa oſ greena

W adam adam huar thz war ildha
thu ſculdha thū ſtora gladha ſpildha
oſ gōra tig ſieſſ thū ſikadha
Fiſka ſom wara i alla flodha
the lōba i wandhz oſ ildha the lodha
offuer adam ſtoer yncē the hadha

Huad ſorg vti adams hiartha ſtod
thz wedh thū gud hānū wordha lod
han gaſſ ſig gantza ſaara
Eua: ſagdha adam m̄z geardendha taar
eva huad onth oſſ forā ſtaar
gud giſſuz m̄z dōdha waara

Eua roptha tha m̄z iemerlig rōſt
o adam adam giſſ m̄z rōſt
ieg dōer aff h̄wngheſ waadha

mo.
en ij.
Daa tredia dag haffuer ieg uw gaad
Adam vthū thu kanth findha raad
tha bliffua wij dōdha baadha

ord
Aff hwingher och tōst mē fraast och kwld
gudz nadha och hielp er for off dōld
thi gaar off mōghz til meena
Ieg bedher tig adam gōr saa wal
madhū wij har gaa sla mig i hial
swo fōdher thu tig wal eena

Ellec gud ledher tig i paradys
som wij wara fōr och gōr tig wīs
swo faar thu thina fōdha
I huad wij gōra i thīa tīd
om wij gaa baadha om wardhū wūd
tha findha wij inghen grōdha

Dordhū giffuer ey nw aff sig lwcht
ey noghz traa wil bara fēwcht
som wij sculdha off aff biergha
Alra klader kwūna off ey sckwla for fraast
swo lidhū er wor dagligha kaast
wij kwūna off ey nw wargha

For noghū thū ting off er i mod
o adam hielp thz wij faa bod
bedh gud om hielp och nadha
Alwij huat wij haffua ildha giord

thū tīd wū braadha wō herres ord
mz abled ther wū aadha

Adam begyntha at sucka ock gradha
thz war fuld ildha wū sculdha thz adha
gud nadha off alla stondha
The kaar wū hassua i baadha hander
for sōdma ther gūc gēmen mwnd ock thander
the ara baadha haardha ock ondha

O herra som wū hassua brōt emod
vnd off at gōra pldst ock bod
for dōdū tagher off aff liffua
For wū sculla ind vti halffuedha gaa
vpfele mz sorg i huarria wraa
wū villa off til tig giffua

Ey er thū plīst swo stoer paa iord
ther thz kan bōdha som wū hassua giord
ieg sigher huad thu scalt gōra
Eua: gack paa thiū bara fod
gōr plīst ock bod i tigris flod
mig hōbes gud wil tig hōra

En steen tag vp aff flodens grwnd
holt hānū fuld hart vti thin mwnd
stad ther vti. xxx. dagha
swo lengha scalt thw ey tala eth ord
besyrgha thz wū hassua ildha giord

mz swodan legoms plagha

Til iordans flod wil ieg nw gaa
swo langha wil ieg i wandhz staa
taala ther hwad gud wil sandha
Ieg wil ey dricka ey helder adha
myn brødha wil ieg ther syrga oð gradha
til liffuz fangher andha

Eua ieg wil nw fran tig wigha
lad tig ey meer aff dieffuelen swigha
om han wil til tig kōma
Tancē huad han hassuer fōra giord
wt aff thin mwnd tal ey eth ord
tha faar thu lōcka oð frōma

Adam gick bort syna synder at bødha
fuld snart mwina dieffuelen qwinden mōdha
han wistha wal huad hwn giordha
Dan taledha til henna i sama tjd
hwn wandha sig huareken hyst eller hjd
hānū inthz hwn swara tordha

Dieffuelen sēaptha sig i angla ligha
forthi han wilha henna mera swigha
bad henna hwn sculdha hānū lydha
Dan ynckedha sig offuer thū qwindes twang
eya huar tidhen er wordhen tig lang
gudz wilgha wil ieg tig bydha

Aff wandhz scalt thu gaa i stadh
huart ieg gaar fora gack faraløst miz
thz er gudz sardeles willia
Iðwar saara war qwindhū thū tīd flad
ther hwn giordha som Dieffuelen bad
wildha sig ey fran hānū skillia

Dieffuelen foer tha miz lōgn och fōg
swo grōn war eua som en lōg
hēnes krop war wissnz miz alla
Iðwn gad ey staaedt paa syna been
for kuld haffdha giort hēna swodant meen
mod iordhen maatha hwn falla

Dieffuelen tog hēna vp i syn fassn
hwn tēhta hā giordha hēna nyttha och gassn
hēna tyhta hwn fick tha lisa
Isthw gudz angel som ieg wal troer
och scapt aff thū i himelen boer
thu scalt mig adam wisa

The gingha tīd baadha som adam stood
och bōtha syna synder i iordans flood
adam grad gantzā saara
Ið qwindha hwi asthw kōmen hūd
asthw nw swighen andhen tīd
ena:huad haffuer thu saara

Iðwn wred syna hander drog sig i haar

mrwa thetta wara dieffuelen hooff mig staar
giff mig thz nw til kenna
• Twi wordha thin arma wsligha qwind
at thu swo loss wast i thit sind
swo swaredha adam henna

I wādnēt stod adam .xl. Daffua
toldha kwld och hwngher miz mōghel plaffua
fuld saara mrwa han sig weena
For qwindhen som tha haffdha ildha giord
til henna wildha han ey tala eth ord
syn fōdha sanckedha hwn ther eena

Thū fōdha war ey mōghz god
thz war thz tang i wādnz stod
och fiske som inghen matha adha
Thz frod och slym som wādnz dref op
thē miz fōddha hwn syn swlthena krop
syna hānder matha hwn ey wadha

I flodhen: som adam tha i stod
al wardhū war thū baadha i mod
thet er nw .xl. Daffua
Siddhū thu gis i thettha kaaldha wand
ieg bedher tig adam gack nw til land
• lad off nw vedhermod haffua

Och fattigdom forwthen andha
til gud wil off syn nadha sandha

ther miz ladha wij off nōgha
 Och taalighen bara i alla maadha
 madhū wij kwnna wara samen baadha
 huad han wil off til fōgha

Adam gick strax aff iordans flood
 begyntha at bygggha en lōffua bood
 som han wildha haffua syn hwila
 Oz eua han affledha ther en sōn
 han kalledha hānū abel som ieg kan sēigū
 the gīngha sīdhū mangha mila

I wardzens sorg miz twang och nōd
 miz graad atspwrdha the theres hzōd
 wal. xxx. winther til andha
 Sīdhū gīngha the til thū stad igeen
 som the wara fōra miz mōdha och myeen
 gudz anghel han thm thz kandha

Eua kom tha i sorghens garn
 hwn bleff ther miz eth andhz barn
 thz kom henna līdhz til fraama
 Affleghoms twang och wee och nōd
 thz war stort wndher hwn bleff ey dōd
 fuld lengha bleff hwn en dāama

Hwn kwndha ey see ey halder hōra
 ey nōghz ledhamod paa sig rōra
 thz taaldha hwn mangha dagha

Alla qwindfalcē scianctha hwn thā sēaal
the mistha fuld mangha baadha sind och maal
thā arff effther hēna the haffua

Wm sygher slog hwn syna oghena op
och tog sielfpaa syn swgha krop
hwn wenedha sig alla stwmdha
Adam gack bort ieg scal nw fōdha
myt fooster til warden mē angher och mōdha
hoes mig bliff inghalwmdha

Chayn fōdda hwn han war ey god
abel hoess adam han wdha stod
hwn kalledha sidhen at them baadha
Thettha scalt thu adam sctidha och widha
swo sculla qwindfalcē effther thessa tidha
fōdha bōrn mē dōtzens waadha

At arbeygdha kandha anghelen thm mē syna
och biargha sig aff wand och iord ord
som folk plagha nw at gōra
Mandhū scal gaa mē hargha och plow
tarscka: och mēgha: och agha til scow
och qwindhen scal mandhen hōra

Sidhū sctedha thz mod rath och scial
at chayn slog abel syn broder i hial
hānū tymdes ther forā stor wandha
Wud bleff hānū wreed for sama sag

Di

for inthz creatur bleff han m3 mag
landfflychtug bleff han aff landha

En t3d fclwldha chayn sig hoess eth traa
ther wara ey 3wre3ey fwglare3ey faa
kastha om sig mangha greena
Dan wildha ther liggha m3 hwila o3 roo
for han matha ey paa iordhen boo
th3 gic h3n3 stort til meena

Lame3 han heffedha ther abels 33d
i sama stad han chayn fcl3d gen iij.
h3n3 tog han strax aff luffua
Then gerung war adam m3gh3 i mod
gantza lengha th3 i han3 hiartha stod
hwar chayns fial kwndha bliffua

Dan syrgdha for abel o3 chayn wara 33dha
hwndredha o3. xxx. aar m3 stor m3dha
han kwndha th3 ick wandha
Lame3 bleff fclh3 i wandet sankt in diluio.
som gud haffdha wrag offuer m3nifclen tanc3t
fwo fcl3 han3 leeffuet andha

I fclriffth3 th3 ey aff gl3ma gaar
at adam leffuedha fclh3. ix. hwndredha aar
o3. xxx. wynthera til andha
Adam bleff fclh3 en g3mel man
xxx. f3ner tha affledha han ex historia fcl3

- gudlōst i leghomz tandha

lasticas

Eua fōddha. xxx. dōtther ther til
the woxtha thz war eth wonderligt spil
al wardhū fiek aff thm frōma
Alla som ara scaptha och scabes end nw
the haffua asprwng aff thessa tw
aff adam och eua the kōma

Adam bleff siwg effther leghomsens laap
at leffua haffdha han ey lengher haap
swo fiek han tha til ordha
Wyt lyff fatterher ieg nw snart til wad
ythū ieg faar noghz at singha mig mz
ieg kan ey siwghera wordha

Thū tredia sōn haffdha han hōssig
sath: hōr nw huad ieg sigher tig
til paradys scalt thu gangha
Wistwndhetz ōllia er myn attraa
snarlighū scalt thu paa waghen gaa
at ieg kwndha henna fangha

I ōsther tag waghen paa hōgra hand
tha finder thu ther eth wissuz sand
ther standha wora fiad wal kandha
Som engelen kiōrdha off aff paradys wd
slog off fuld saara paa wor hwd
ther wij off mod hānū wandha

D ij

Til angelen nar thu kōmer tīd
sig ieg til hānū sātther al myn līd
bed hānū mig noghz naadha
Och giffua mig smørelsa til leghoms trøst
ieg bedher hānū dess mī gradendha trøst
ieg er nu stadt i waadha

Enghelen fick sath try abla korn
the wara swo hordha som noghz horn
och sagdha huad han sculdha göra
Idan gick sidhen htem och grad och tōd
syn fadher han fandt han war tha dōd
til iordhen mwne han hānū fōra

De iordedha hānū paa thū wēstra hand   In
i ebron som gud gaff vp syn and   mon-
swo fick hanff leffnet andha   te cal-
Idanff sial bleff offuer .v. twsendha aar   uarie.
i halffuedha som scressuz staar
gud hēna til limbum sandha

The karner wara fōrdha offuer wand och haff
och plantbeda sidhū paa adams graff
thz scledha i formaals tidha
Ther aff woxtha eth traa fuld stort
aff huilket wor herres kaars war giort
thz sculla alla mēiscka widha

Finis: Deo gratias:

I Thettha sculla alla mēiscka widha
At ligherwīs som adam han gior=
dha strangh penitentz och plāst och
bood for syn synd: swo sculla wij och
göra: om wij willa fly oc vndgaa
halssuedes pyna. Och thz göra wij
mz sckriffthamaal: almessa gerningher
och at wij altid gerna sculla willa
höra: och lassa gudz ordh. Och ath
wij lidha och taala wardzens mod =
gang for gudz sckyld: mz andra och
flera godha gerningher. Ther forä
sigher wor herra til mēiscken.

O mēiscka: lidher thu noghz for mig
fuld snarlighū tha bedröffuer thu tig

Tag vp thit kaars och efftherfylgha mig
see hwilket ther er tha swarest for sig

Wassuer thu mig kar vti thin modgang
i hūmerigha scalt thu til ewig tjd fröydha tigh
blant angela sang

Uile thu mz wellöft myt kaars forbi gaa
tha scalt thu och wthen myt rigga staa

Wonna ieg icke vti myt rigga forwthen pyna
och modgang komma

foruth̄ med gāg fangher thu ther lidh̄n frōma

Wz wngdom eller swgdom orsagha tig inga
ledz mig at tiana
halz forthir at thu ick̄ wedst mangha liffs da
gha ieg wil tig forlana

Lad ick̄ tidhen tig forsmelighen bedragha
ieg hassuer ick̄ bebreffuz tig at lessua i viij daga

Dieffuelē offerar thu thina wngha aar openbara
thu staar dog om the gābla fuld stor en fara

Seer thu ick̄ at dōdhen dagligha dags blant
falcket slaar
som stegheren blant hōnsena nar som han til ste
gherhwset gaar

Then hana som hā lader igen lessua han siwn
gher alligha fast
och ick̄ achther eller betrachther at han och scal
dōd̄ m̄z en hast

Tercht vti kōbmandhaffu: hōff her Douel raff
Lānit̄ vti samastz. M. d. xiiij.